Калина вища моєї хати

Олесь Павлович Бердник

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Интервью журналу "Украина"

- Олесь Павлович Бердник

Олесь Павлович Бердник
Калина вища моєї хати

Село Гребені на високих Дніпрових кручах. Від Києва рукою подати — влітку по воді "Ракетою", а взимку тряским автобусом у бензиновому чаді. Чи то випадковість, звичайний збіг обставин, а чи свідоме веління долі звело в цьому гарному, мальовничому, але, здавалося б, нічим не знаменитому селі людей непересічних, обдарованих особливою силою? Сила та — в умінні пробуджувати втрачену віру, відроджувати дух непокори й прагнення волі, відчуття своєї приналежності до великого й мудрого, доброго й стражденного народу. Люди ці — письменник-фантаст, філософ і громадський діяч Олесь Бердник, його дружина, однодумець, друг і помічник — тендітна, схожа на дівчинку, Валя, і ціле родове гніздо Литвинів — кобзар Василь Литвин, його жінка Антоніна і шестеро білоголових Литвинят.

Сьогодні розповідь наша про історію однієї хати. І хай не дивує читачів така прозаїчна тема. Хата ця особлива і об'єднала вона навколо себе в найтяжчі хвилини тих, хто не хотів скоритися страшному Молоху обезличення і обездушення, не хотів перетворюватись на слухняного гвинтика штучно створеної "нової спільноти" найщасливіших у світі людино-роботів.

Валю, Олесю Павловичу, дуже багато чула я про Гребені, про те, як ви сюди потрапили, як будували хату, як вона "виростала", добудовувалася, скільки разів хотіли її зруйнувати, зрівняти з землею, а вона все-таки встояла на лихо воріженькам і на радість вам і всім добрим людям. Цілі легенди по Києву ходили. Розкажіть, як усе було…

Валентина: — Почалося усе за рік до того, як забрали Олеся Павловича. Почалося дуже просто. Ми шукали десь гарне місце, де б вільно дихалось і можна було працювати. Був кінець сімдесятих, і атмосфера навколо нас була, мов драглистий кисіль.

Самісінький "розквіт" застою.

Олесь Бердник: — Та ні, навколо нас якраз усе вирувало. Стільки офіційних товаришів нами займалися, не спускали з нас ока й брали, я б сказав, активну участь у нашому житті!

На той час ви вже не були членом Спілки письменників!

О. Б.: — Мене виключили зі Спілки сімдесят третього, після досить типової на той час підготовки "громадської думки". Була перед цим стаття у "Літературній Україні", в якій мене звинувачували у смертних гріхах на зразок такого: "Він вийшов на сцену, розкуйовдив бороду, підняв угору палець і сказав: "А все-

таки Бог є!" Йшлося про мій виступ в Інституті харчової промисловості. То був мій останній публічний виступ перед арештом і ота стаття — справжнісінька фальшивка, та ще й виконана на печерному рівні.

Уже сама "розкуйовджена борода" чого варта!

О. Б.: — Найсмішніше те, що якраз про Бога я на тій лекції взагалі нічого не казав. То була розповідь про останні досягнення науки у космосі, про дослідження в галузі біоенергетики, що грунтувалися саме на матеріалістичному підході. Лекція мала великий успіх: мила жінка, заступник секретаря парторганізації того інституту, піднесла мені квіти, дякувала і запрошувала виступити у них іще. Навіть декан факультету марксизму-ленінізму запропонував мені виступити з доповіддю на "Ленінських читаннях". І раптом після усіх отих запрошень і подяк стаття в "Літературці", де наводився обурений лист тієї партійної дами з найабсурднішими звинуваченнями на мою адресу.

Ситуація досить типова і майже звична для епохи "розвинутого соціалізму"?

О. Б.: — Може, й типова, і тепер зрозуміло, що то була наперед запрограмована акція, але тоді я хотів будь-що добитися правди, поїхав до Інституту і, дивлячись у вічі тій жінці, запитав, що це має означати. На що вона відповіла — їх викликали у перший відділ і сказали, що з Бердником і так уже покінчено, що він, мовляв, буржуазний націоналіст, зв'язаний із закордонними розвідками, і що "надо этого гада добить". Тобто жіночка та мала виконати свій партійний і громадянський обов'язок, як його тоді розуміли. От вона його і виконала.

А як події розвивалися далі?

О. Б.: — Далі була стаття в "Радянській Україні", під назвою "Турист за дорученням", де дуже мальовничо описувалося, як я за червоного светра, якого мені привезли з Заходу, продав Батьківщину і передав за кордон антирадянські матеріали. І знову я намагався добитися правди, подав скаргу до Прокуратури УРСР за наклеп, ходив до високих чиновників у ЦК та у Спілку письменників і там мене заспокоювали: "Та наплюй ти на це, то все дурниці!".

А далі була "третя дія" вистави "Бердник націоналіст-антирадянщик"?

О. Б.: — Так, тоді був славнозвісний пленум Спілки письменників України, на якому керівник письменницької організації звинуватив мене у "хохломанії в космосі". Так, найбільшим звинуваченням проти мого роману "Зоряний корсар" було те, що, цитую з пам'яті: "Ви уявляєте, товариші, у Бердника і через двісті років іще є Україна й українці! Космонавти-українці

перед польотом сходять на Говерлу, аби зустрітися й попрощатися з Матір'ю Україною, набратися в неї сил і віри!" На ті часи то було страшне звинувачення. Аякже, — я вірив в те, що і через двісті років наш народ житиме, а не зіллється, як це було заплановано, в "єдину спільноту".

І після виключення зі Спілки, звичайно, жоден ваш твір на Україні не публікувався?

О. Б.: — Ясна річ, про це не могло бути й мови. Крім того, з бібліотек були вилучені всі мої книжки.

В.: — Стало зрозуміло, що на цьому наші "друзі" не зупиняться і що заключним актом цієї вистави буде арешт.

Але ж між виключенням зі Спілки й арештом пройшло кілька років. Років, коли ви продовжували писати літературні й публіцистичні твори, філософські есе і відозви до керівників нашої держави, до ООН, ПЕН-клубу, звернення до колег по перу у Москві та за кордоном. Невже ви сподівалися, що ті ваші листи можуть переконати когось із наших лідерів!

О. Б.: — Сподівався! І досі не шкодую за тим. Зрештою, багато з тих документів я мав змогу опублікувати тепер на сторінках "України". Зокрема, мій лист до голови Конституційної Комісії Леоніда Брежнєва, лист-звернення до ПЕН-клубу та інші.

Леонід Ілліч так вам і не відповів?

О. Б.: — На жоден з моїх листів у партійні установи відповідей не було. Хоча це й не завадило долучити їх до справи, як свідчення моєї "антирадянської" діяльності; а мої протести. що це, мовляв, приватні листи до голови держави з конкретними пропозиціями щодо зміни Конституції, жодного успіху не мали.

Повернімося до історії вашої хати, адже саме в ній ви прожили останній рік перед арештом.

В.: — Ми потрапили до Гребенів випадково — заїхали в гості до кобзаря Василя Литвина. Він тут жив із сім'єю, а Олесь Павлович із ним давно товаришував. І я просто закохалася у це місце. Так і сказала: отут ми будемо жити. Це місце — наше, Олеся Павловича і моє. Але ж як нам було сюди потрапити? Ви ж уявляєте, який за Бердником тягнувся "хвіст". Та ми вже були навчені гірким досвідом. Отож я швиденько виписалася з Києва, поїхала у Кагарлик і сказала місцевому начальству, що маю дитину, вмію шити і хотіла б поселитися в Гребенях. Звісно, на мене там подивилися, як на божевільну — всі рвуться в Київ, а я прошуся з Києва в село, але люди їм були потрібні і одержала я офіційне направлення в Гребені. А мені тільки того й треба було. Прилетіла я з ним у Стайки до колгоспу і там мені пощастило: замість голови колгоспу був якийсь його заступник, котрий мені також те направлення підписав, і отак я отримала дозвіл на три

сотки землі.

А про те, що ви жінка Бердника, ніхто й не здогадувався!

В.: — Та що ви! Він у нас був підпільний. І через те, поки наші "опікуни" не дізналися, що й до чого, треба було будь-що поставити на тих виділених мені трьох сотках хоч якусь хатинку. Був у нас малесенький садовий будиночок на березі Дніпра, хазяїн, який нам його продав колись, відступив свою ділянку іншому чоловікові і нам сказав вибиратися. Тож ми й вирішили перевезти того будиночка сюди, в Гребені.

О. Б.: — І стулив я його сам-один всього за три дні. Валя тоді була з нашою малою — Ромашкою. Доньці виповнилося чотири роки, вона весь час хворіла, тож і для неї ми старалися — тоді, до Чорнобиля, тут було цілюще, свіже повітря. Отак я й збив нашого куреня. Пам'ятаю, дощ падав, гроза страшна була. а я з молотком, сокирою, цвяхами збивав, стуляв, допасовував — аби швидше, аби встигнути, а тоді вже, як стоятиме хатка то не виженуть і не зруйнують.

В.: — Минуло тих три дні, Олеся Павловича якраз не було вдома, він поїхав до Києва, а я з малою поралася коло хати, коли де не візьмись, під'їжджають три чорні машини. Та ще й бульдозер за ними їде. Виходить з першої машини голова сільради і з криком до мене: "Ви нас обдурили! Ви Радянську владу обдурили! Ми думали, ви бідна-нещасна самотня жінка з дитям, а ви ж — Бердник! Вибирайтеся геть із хати! Щоб вас тут не було за двадцять чотири години!" А я їм на те: "Ні! У мене, крім цієї хати, нічого немає. І я тут житиму, і дитина моя тут житиме, і Бердник тут жити буде". Тут вони зовсім оскаженіли й скомандували, щоб бульдозер ближче під'їхав. Налякати мене хотіли. Я тоді взяла Ромашку на руки, зайшла всередину хати, накинула на двері клямку і сказала їм: "Тоді руйнуйте хату разом зі мною і з дитиною. А я звідси нікуди не піду!" Постояли вони, пошепотілися, а тоді посідали в свої "воронки", хряснули спересердя дверцятами, та й поїхали.

Страшно вам було, Валю?

В.: — Я знала, що я від них сильніша, бо за мною була правда, а за ними наче й влада, і міліція, і суд, і бульдозер отой…

Таке собі знаряддя влади. Колись були скіпетри, булави, а у них символ влади — бульдозер.

В.: — А тепер я розповім найголовніше. Коли Олеся Павловича забрали, у березні — після того, як ми у цій хатинці дерев'яній перезимували утрьох із малою (добре, кум Василь Литвин грубку склав) — почали мене знову терзати, їздили і місцеві начальники, і з Кагарлика, і кагебісти з Києва. Батьків моїх розшукали у селі під Уманню, налякали їх до смерті, мовляв,

як не поїде з Гребенів ваша дочка, то ми і її заарештуємо і лишиться ваша онука сиротою. Батьки в мене люди прості, налякані ще із сталінських часів, а як сказали їм, що в моїй хаті збираються націоналісти та антирадянщики, то вони до мене примчали та й почали умовляти, аби я переїхала з дитиною до них. А я знала, що ніяка сила мене з цього місця піти не примусить. Адже через те мене звідси й проганяли, щоб Олесю Павловичу й думки не було куди послати. Щоб не було йому на кого спертися там, на Уралі. По всякому намагалася пояснити своїм батькові й матері, чому я звідси не можу поїхати, а тоді й кажу: "Бачите, он під вікном у нас калина росте. То її Олесь Павлович сам у долині викопав, приніс і посадив отут. А мені сказав, щоб я його, як прийде час, під цією калиною й поховала. І я звідси, від цієї калини, нікуди не піду".

Мати, моя, видно, про цю калину й сказала, коли їх питали, чому я не згодилася переїжджати до батьків. Коли це минає кілька днів, приїжджає з Києва молодий кагебіст. І з усмішечкою такою нахабною, знущаючись, питає в мене: "Говорят, что ты не хочешь отсюда уезжать потому, что Бердник тут дерево какое-то посадил — и сказал, что его под ним похоронили?" — "Так, — кажу йому, — ось цю калину він посадив". А в нього аж обличчя витяглося й він питає так розчаровано: "Такое маленькое? А я йому: "А Бердник ще вмирати не збирається! Ще довго цій калині рости. І буде вона вища мої хати і Олесь Павлович сюди повернеться і тут житиме!".

Мабуть, тому працівникові держбезпеки ваші слова видалися черговими фантазіями, а воно ж так і сталося, як ви казали.

В.: — Ось вона, можете подивитись, яка виросла. І хата наша відтоді розрослася. Ось, посередині, де висять мої гобелени і картини Олеся Павловича, — це і є та наша перша дерев'яна хатинка, яку за три дні стулив Бердник, а тоді і прибудовували, доточували, обкладали цеглою. І допомагали мені будувати нашу хату тоді, коли Олесь Павлович був у таборі, тільки дуже близькі люди. Приїжджав кобзар Богдан Островський з Києва, дуже багато тут працював. Приїжджали художники Сашко Члек, Олег Манжелей, допомагав Василь Литвин, мої тато, мама і сестра. І ніхто ніколи не схотів і копійки взяти. Так що вся наша хата виросла з любові й доброти. І не схожа вона на інші хати. Бачите, ось сходинки однієї кімнати в другу, ось ця кімната нижча, а тут маленький закапелочок — то кабінет Олеся Павловича, тут йому затишно і тут найкраще працюється.

Валю, коли дивишся на вашы картини, гобелени, хоругви, здаэться, що вони ныби виростають із ваших спільних ідей, багато в них із книжок Олеся Павловича, є спільні мотиви в його

картинах, віршах, філософських роздумах і у ваших дивовижних панно. Знаєте, від них наче випромінюється якесь тепло, вони здаються теплими, живими. І мабуть, вони могли народитися саме тут, на цих кручах, біля Дніпра, серед квітів вашого саду.

В.: — А я так часто й працюю. Олесь Павлович читає мені щось своє, радиться, а я в цей час працюю над картиною. Свою "Діву-Україну" я шила прямо посеред поля, розкладала тканину, добирала кольори, вишивала. Вона набиралася від землі енергії й життя. Недавно у нас була Ніна Матвієнко. Стала вона навпроти "Діви", а тоді заплакала й каже: "Ви подивіться, які ж в неї ніжки бідні, босі. Яка вона беззахисна і яка прекрасна. Як її хочеться затулити собою, щоб вберегти, не дати розтоптати".

О. Б.: — Моє родове село Кілов якраз навпроти, на тому березі Дніпра. Я, коли був малий, часто дивився на Дніпрові кручі, що по цей бік, і мені здавалося, що тут мають жити якісь особливі, сильні й прекрасні, люди. І, пам'ятаю, коли вже почав шукати істину, звернувся до Йоги і прагнув віднайти Шамбалу — казкову країну Добра й Правди, мені приснився сон. Отакі, як і у нас тут, високі круті береги, Дніпрові кручі, вкриті садками, в барвистих квітах і пахучих травах, і ніби чиїсь руки піднімають оці гори в небо і чути голос: "Ось твоя Шамбала. Тут твої Гімалаї". Я зрозумів, що силу можна взяти лише з власної землі. Лише тут формується сьогодення і майбутнє України. Усі зусилля наших родаків з-за океану марні, коли Україна загине. Українські громади в Канаді та Сполучених Штатах, хоч які б активні й сильні вони були — то лише історичне відлуння. Центр духовності нашого народу на цих прадавніх святих землях. Лише тут наша нація зможе знайти сили для відродження. Лише тут може народитися Духовна республіка. 1 це наш єдиний і останній шанс.

В.: — Ми вистраждали це право — право об'єднатися в республіку Духу. Згадайте, Україна ніколи нікого не завойовувала. Вона лише оборонялася, захищала себе та інші держави від завойовників і грабіжників, аж поки прийшла до нас найстрашніша кара — Чорнобиль. Ворог, який вбиває не лише людей, а й робить мертвою землю.

О. Б.: — Ми врешті повинні зрозуміти, що відродження може прийти лише через воскресіння духу. Жодне економічне процвітання, жодні політичні успіхи, змагання між тими чи іншими партіями не врятують нас. Найстрахітливіший наш ворог — суцільне обездушення. І хоч як би нас переконували, що формула щастя у кількості ковбасних виробів на душу населення, це буде чергова гонитва за химерою.

Тепер багато хто вважає, що на порожній шлунок важко

говорити про "високі матерії".

О. Б.: — Чергова підміна причин і наслідків. Невже нас нічого не навчив потворний експеримент над живими людьми, що розтягся на сім десятиліть? Адже ми пересвідчилися, що торжество матеріалізму веде у прірву, що людина, перетворена на "людиноодиницю", на "людський фактор", перестає бути людиною. Що "народна маса" ніколи не стане народом. Врешті, для того, щоб витравити з людських душ відчуття приналежності до свого народу, докладалося багато зусиль. З кров'ю вичавлювали з нас національну гордість, багнетами й кулеметами замішували оту "масу".

Олесь Павлович, а чи не здається вам, що нашому народові весь час прищеплюють якийсь комплекс національної неповноцінності? Тепер це вважається ознакою хорошого тону — вдарити себе в груди і з якоюсь самоїдською супероб'єктивністю звинувачувати самих себе в холуйстві, заздрості, боягузтві, тупості.

О. Б.: — То давня і добре розроблена тактика й не лише в ставленні до українського народу. Адже для того, щоб повністю розчавити, підкорити людей, треба забрати в них національну гордість, вкрасти й сфальсифікувати історію, примусити сміятися й знущатися самих із себе. Де ще в світі люди насміхаються з рідної мови, знущаються над традиціями і вірою своїх предків? Автори й виконавці тієї страхітливої шахової партії, що розігрувалася в нашій країні, добре усвідомлювали, що віднявши у народу віру, вони вб'ють у ньому душу. Народ втратить розуміння свого історичного призначення, він не знатиме свого місця в минулому і майбутньому, не розумітиме, нащо живе. Вбите було відчуття єдиного національного організму, його знищили і розшарпали на шматки. Для чого жила людина — обездушена, окрадена? Яка була мета її життя? Фальшиві, штучно створені боги, як тепер ми бачимо, розлітаються, мов мильні бульбашки. Погляньте, віра у Христа існує вже двоє тисячоліть. Велике вчення, звід загальнолюдських цінностей, вистражданих і вимріяних кращими синами людства. Заповіді ті були розтоптані кованим чоботом, людей виховували за новими заповідями, коли "не убий" відміталося, як застаріле і некласове, й усі десять заповідей перестали бути незаперечними. Нас привчили до думки, що всі наші предки, їхні шукання, боротьба, страждання на шляху до істини були фальшивими. Ми мали ковтати наперед заготовлену жуйку нових абсолютних законів. Що з того вийшло, ми бачимо сьогодні. І не лише в нашій країні відбулися страшні деформації в умах людей.

Але ж нині багато хто саме на Заході шукає відповіді на наші

найпекучіші проблеми. В усякому разі, не можна заперечувати матеріального розквіту капіталістичних країн.

О. Б.: — Хоч як парадоксально це прозвучить, але у людей, котрі постійно думають про шматок хліба, і у тих, хто не знає, з чого вибрати через надмір усіх отих благ, є багато спільного. Переїдання — це голод навпаки. І там, і там немає духовності. І я переконаний, що жоден достаток не замінить і не відродить душі. І почати відродження національного духу ми повинні з єднання. Тепер, коли в нас вперше за всі криваві роки тоталітарного режиму з'явилася хоч якась можливість самим формувати своє майбутнє, головне — схаменутися, не розтягти наш понівечений національний дім по шматках, так, як ото мурашки по кристаликах розтягують купу цукру. Слід шукати те спільне, що в нас є, а не звинувачувати одне одного в минулих і нинішніх гріхах. У всіх у нас спільна мати — Україна. Ми всі її діти — і мертві, і живі, і ненароджені. І ті, хто бився і вмирав під синьо-жовтими прапорами з любов'ю до неї, і ті, хто гинув під прапорами червоними, також вірячи, що несуть щастя рідній землі. Пригадуєте, як у "Вершниках" Яновського плаче стара Половчиха над своїми синами, котрі вбивають один одного, плаче й примовляє: "Я ж усіх вас народила".

Сьогодні ми повинні об'єднатися для того, щоб виробити спільні стратегічні цілі. Треба визначити покликання нашої нації у контексті світової історії.

І ви гадаєте, що майбутня Духовна республіка може народитися лише на національному грунті?

О. Б.: — Ви, мабуть, знаєте, що в Індії була спроба створити таке ідеальне місто, куди б зібралися однодумці, шукачі істини й духовності з усього світу. Те місто назвали Ауровіль, і здавалося, що воно має бути взірцем для наслідування. Але експеримент цей успіху не мав. Чому? Річ у тім, що не було там праоснов, об'єднуючих начал, які гуртують, злютовують окремих людей у народ. А формує дух народу і земля, на якій він одвіку живе, і трави, й дерева, які на тій землі ростуть, і навіть пахощі квітів, що цвітуть на ній.

Учені довели, що навіть звучання різних мов формує зовсім відмінні властивості національних характерів. Сама мелодика мови закодовує в дитині певні поняття і формує в ній самобутнє, неповторне світосприймання.

О. Б.: — Візьміть ту ж Індію. Чому там витворилася така могутня й цілісна філософія, що знаходить стільки прихильників в усьому світі? Певно, через те, що народжувалася та філософія на глибинних національних традиціях, які обточувалися тисячами й мільйонами найталановитіших умів, як ото камінь обточується і

шліфується невпинними, незліченними хвилями, так і могутня народна ріка витворила у своїх глибинах мудре й цілісне вчення. І саме тією своєю відмінністю, своєрідністю, неповторністю воно так приваблює й захоплює. Так само і наш, і багато інших народів землі мають що подарувати одне одному. Але лише тоді, коли їхні духовні скарби виростатимуть із власного національного кореня. Інтернаціоналізм у творенні подібних концепцій розвитку людства виявляється безплідним. Не можна взяти й інтегрувати одного українця, одного індуса, одного англосакса і на цьому грунті створити всеохопне загальнолюдське вчення. З цього може вийти тільки якийсь міжнародний фестиваль. А неповторні скарби духу конкретної земної людини проявляються через унікальний національний синтез.

Ви вважаєте, що попри всі наші нинішні незгоди і просто кричущі суперечності, все-таки можливе таке єднання на грунті національної духовності?

О. Б.: — Тепер такий час, коли треба не мудрствувати лукаво, а просто й чесно подивитися на те, що нас оточує. Як сільський дядько на згарищі своєї хати починав розгрібати попіл, гукав дітей і вони разом вибирали з обгорілих головешок то вцілілу шулу, то цвяха, то сокиру, і тут-таки починав разом із синами зводити новий дім, так і ми зараз повинні тверезо й спокійно подивитися, що в нас лишилося, які творчі сили допоможуть нам у будівництві нової духовної єдності.

Ви вважаєте, що такі сили, здатні воскресити й об'єднати людей у Народ, все ж існують? Попри всі страшні спустошення, яких зазнала й інтелігенція наша, і селянство?

О. Б.: — Я в цьому глибоко переконаний. Вірю в те, що Свята Україна жива. До речі, так народилася ідея Валиної картини. Я тоді працював над поемою "По-Ра" тобто після Ра, де розглядав історію України ще від часів сонячного культу і до того, коли ми зрадили батька Ра — батька Сонце. Відтоді й пішли наші катастрофи. Але Діва Україна лишилася недосяжною для ворогів. Десь серед Дикого поля, серед квіток вона зберігає скарб душі народної, аж поки діти її отямляться і повернуться до неї. Закінчується ця поема словами:

Годі діти, годі нам журиться,
Промайнула та страшна пора.
Нову казку шепче давнє жито
І встає над світом батько Ра.
Підемо окрадені і голі,
Підемо убогі і святі
У правічне Боже Дике поле
Між квітки пахучі і густі!

Україна, Зоряна Дівиця,
Всіх покличе з тої далини,
І до неї прийдуть поклонитися
Нові діти, нові Ра-сини!

Це прекрасна ідея — об'єднатися навколо Матері-України всім її дітям, створити Духовну республіку, та чи нездається вам, Олесь Павлович, що до циз високих ідей можуть приєднатися люди ниці, фальшиві? Скільки ми вже бачили такого — коли до найсвятішого діла, прикриваючись гарними словами, приходила всяка погань і руйнувала, спотворюючи ту справу)?

В.: — Бога не обдуриш, і Україну не обдуриш, тому що вона жива істота, яка дивиться на нас, як мати. І коли приходить до неї людина бездуховна, то все, що б вона намагалася робити, говорячі ті високі слова, розсипається. Тільки з благословіння її може щось справжнє народитися й зрости. Знаєте, як цікаво приходять до нас самі ідеї картин? Ось, наприклад, як з'явилася моя "Тайна вечеря"? Якийсь віруючий чоловік із Карпат через наших спільних знайомих передав замовлення Олесеві Павловичу, аби він намалював йому картину за цим Біблійним сюжетом. І раптом у нас із ним виникла думка: а чому б не зробити цю картину на тканині? І працювали ми разом. Олесь Павлович ділився зі мною своїми ідеями, ми разом думали про майбутнє нашої землі.

О. Б..: — То було наче попередження, наче знак — бо я знав, що після Тайної вечері наступає зрада й Розп'яття.

В.: — Так і сталося. Рівно через місяць, як ми закінчили цю річ, Олеся Павловича забрали. А картина лишилася в нас. Ми з нею не змогли розлучитися, бо то вже було більше, ніж просто картина — це була частина наших дум і страждань.

Але ж після Розп'яття було Воскресіння!

О. Б.: — Воскресіння починається і на нашій землі, починає відроджуватися народна душа. І Валин "Кобзар" — то символ воскреслого духу нації. Кобзар, який завжди будив сплячих, кликав до битви. У думках кобзарських — квінтесенція історичної правди.

В.: — Так само хочемо ми відродити давню традицію України — хоругви. Тепер, коли так багато розмов про національну символіку, нам здається, що не варто ламати списи, чи має наш прапор бути тільки синьо-жовтий, чи червоний, чи козацький — малиновий. У нас багато прекрасних символів. З хоругвами козаки захищали нашу землю. Тому я хочу створити цілий цикл хоругв. Одну хоругву — "Українську Мадонну" Олесь Павлович возив із собою до Сполучених Штатів. І українці заокеанські дуже гарно сприйняли її. У невеличкій церкві під Нью-Йорком, в

Гантері її освятив місцевий священик, отець Михайло, так що вона стала ніби спільним нашим символом — і дітей України, що живуть на своїй землі, і тих, хто відірваний від неї, але любить і страждає за неї.

О. Б.: — Я говорив про це з нашими родаками в Америці й Канаді. Лише під прапором спільної для всіх нас Матері-України наш народ може відродитися. Стільки років його змушували повірити, що він нікчемний, перетворити на бидло, прищепити комплекс національної меншовартості, ущербності, а він воскресає. Погляньте, як молодь зараз потяглася до народної культури, до пісні нашої. Бо юні душі загострено відчувають будь-яку фальш і спрагло шукають істинного й вічного. І так, як садівник прищеплює до дерева одчахнуту гілку, і вона, прищепившись, напивається крові дерева, оживає й починає плодоносити, так і в юних душах оживає закладене у генах відчуття своєї приналежності до єдиного народного кореня. Я зовсім не схильний до безоглядного оптимізму, але в народній культурі, в духовності національній — єдина надія на воскресіння України.

Розмову вела Леся ВОРОНІНА
"УКРАЇНА", № 51–52 (1767–1768)
30 грудня 1990 року